

UITSPRAAK HOGE RAAD EUTHANASIE BIJ DEMENTIE LOGISCH

De uitspraak van de Hoge Raad in wat enigszins denigrerend de ‘koffie-euthanasie’ zaak is gaan heten, is niet opzienbarend. Het hoogste rechtscollege heeft bevestigd wat in de euthanasiewet al nadrukkelijk is geregeld: euthanasie mag op grond van een wilsverklaring (*Het Parool*, 22.04.2020).

De Hoge Raad heeft de open deur gewezen, nu nog binnengaan. Om euthanasie in deze situaties te verlenen, moet iemand voldoen aan de eisen van de wet, vanzelfsprekend voor zover van toepassing als iemand wilsonbekwaam is (ook dat regelt de wet al). Dus de eis dat iemand het schriftelijke euthanasieverzoek mondeling, dus weloverwogen, moet bevestigen geldt niet; als iemand dat kan, is hij niet wilsonbekwaam en is de verklaring niet aan de orde, en andersom als de verklaring aan de orde is, dan is bevestiging irrelevant.

Het springende punt is het lijden. De uitzichtloosheid staat vast; er is niets tegen dementie. Het onaanvaardbare van het lijden bepaalt iemand ten principale zelf. Een heldere wilsverklaring is essentieel. De Hoge Raad schrijft dat hierin niet alleen de letter telt, maar ook de geest van de verklaring, de overduidelijke bedoeling. Dat is geen vrijbrief om maar wat op te schrijven. Integendeel. Daarom pleit ik voor een tekst die in concept met de huisarts is besproken en door de huisarts ‘voor gezien’ is ondertekend. Hiermee bindt hij zich niet aan uitvoering, maar tekent voor helderheid van de tekst. Alom wordt gepleit voor gezamenlijkheid, hier wordt dit concreet.

Bij beoordeling van het lijden door een arts hoeft het niet om actueel lijden te gaan. De Hoge Raad benadrukt dat ook toekomstig lijden een grondslag kan zijn. Belangrijk is dan wel dat, in de woorden van de Hoge Raad, ‘de patiënt zijn (verwachte) lijden aan voortgeschreden dementie als ondraaglijk aanmerkt en aan zijn verzoek ten grondslag legt’. Hiermee komt de Raad ook tegemoet aan de vele mensen met dementie die zonder te weten in de dementie zakken; bij een aantal vormen, ondermeer Alzheimer, gebeurt dat bij tientallen procenten!

De meeste misverstanden zijn er als de dementerende uitingen van tevredenheid toont. Helaas denken zelfs specialisten ouderenzorg nog dat ‘iemand het dan kennelijk naar zijn zin heeft’. Sommigen spreken zelfs van ‘leuk dement’. Hierover twee opmerkingen. Ten eerste is er niemand met gevorderde dementie die zijn of haar actuele situatie kan beoordelen in het licht van wat er was en nog komt. Dit vermogen is in wilsonbekwame toestand voorgoed gepasseerd en kan alleen nog maar verder afkalven. Dat is gewoon biologie. Dementie begint met teloorgang van verbindingen en dat blijft zo (later verdwijnen ook hersencellen). Die teloorgang maakt in toenemende mate abstracte denkfuncties onmogelijk en in het stadium van

wilsonbekwaamheid is dat vermogen al lang weg. Daarmee zijn de uitingen niet meer gebaseerd op een evaluatie van de situatie in het licht van hoe het was, zou kunnen zijn of kan worden, maar op actuele indrukken (zon, eten, aardigheid van anderen, lichamelijk welbevinden, etc.). Uitingen van tevredenheid wijzen niet op weloverwogen introspectie.

Tweede opmerking, de belangrijkste: bij de meeste mensen die een wilsverklaring opstellen, gaat het niet om de uitingen, maar om de dementie zelf die zij niet tot het eind willen meemaken. Belangrijk is dat ze dát opschrijven. Dus dat je de staat van gevorderde dementie niet wil meemaken, *ongeacht de uitingen*. ‘Leuk dement’ is dan eerder een reden om een verzoek in te willigen dan te weigeren. Bij dementie is niets te lachen, daarom wijst (juist) lachen op een zeer ernstige teloorgang van inzichtfuncties, precies de staat van leven die iemand niet wil.

Laten we nu ophouden met al dat gekronkel en eerlijk zijn: het is toch niet vreemd dat ik niet wil meemaken dat ik op een gesloten afdeling van een verpleeghuis kraaiend van plezier en knoeiend met zijn bietjes in een hoekje van een huiskamer zit en de binnenkomende mooie zuster aanzie voor mijn overleden vrouw...?

Hans van Dam.

Docent en consulent hersenaandoeningen en levenseindevragen.